Kulturális Szemle - 2022. IX. évfolyam, 1. szám - Junior kutatói műhely

Koncsol Krisztián: A közösségfejlesztés lehetősége Toldon

Absztrakt: Told Hajdú-Bihar megye legelmaradottabbnak minősülő, komplex programmal segítendő leghátrányosabb helyzetű kistérségében (LHH), illetve egyik komplex programmal fejlesztendő járásában helyezkedik el. Növekvő problémaként a fejlettségbeli leszakadást, az oktatási nehézségeket, a nagyarányú munkanélküliséget és szegénységet, a működő vállalkozások minimális jelenlétét, a minőségi közszolgáltatások hiányát, egyszóval a felsoroltak alapján az egyenlőtlenséggel jellemezhetjük.

A településre 2022 tavaszára az etnikai kisebbség magas aránya, kevésbé sikeres integrációja, a közösségfejlesztési és közösségépítési nehézségek, valamint a marginalizáció jellemző. A feltörekvésre egyedüli lehetőségként az önkormányzat kitartó munkája, a lokális kezdeményezések és az Igazgyöngy Alapítvány kialakított modelljei nyújtanak alternatívát a romák számára. Az Igazgyöngy Alapítvány legfontosabb feladata a közösségfejlesztő gyakorlatokkal a képessé tevés, továbbá az, hogy a lokális közösség önállóan meg tudja szervezni az önálló életvitelt. Közösségfejlesztés szempontjából még messzire kell előre nézniük az alapítvány dolgozóinak, de megpróbálnak úgy segíteni, hogy az valamilyen aktívitást indítson el a szegregátumban.

Abstract: Told is located in one of the most disadvantaged and deprived districts (LHH) of Hajdú-Bihar county, which is to be assisted by a complex programme and one of the districts to be developed by a complex programme. Growing problems include underdevelopment, educational difficulties, high levels of unemployment and poverty, the minimal presence of viable businesses, the lack of quality public services, in short, inequality.

By spring 2022, the settlement will be characterised by a high proportion of ethnic minorities, less successful integration, difficulties in community development and community building, and marginalisation. The only alternatives for Roma people to move up are the persistent work of local government, local initiatives and the models developed by the Igazgyöngy (Pearl of Truth) Foundation. The most important task of the Igazgyöngy Foundation is to empower the local community through community development exercises and to enable the local community to organise their own independent living. In terms of community development, the foundation has a long way to go, but they are trying to help in a way that will trigger some kind of activation in the slum.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Tudományos Diákköri munkát végzők számára alprogramja támogatta.

1. Bevezetés

Napjainkban még vannak olyan szegény falvak, amelyek sajnos nem felelnek meg az elvárható szocializációs, és integrációs igényeknek. Tanulmányom témaválasztását az indokolta, hogy az egyetemi tanulmányaim során sokkal nyitottabb lettem az etnikai kisebbségek iránt. Különösen fontosnak érzem, hogy az általam megismert és kutatott Toldon élő romák helyzetét a közösségfejlesztés oldaláról is bemutassam. [1] A kutatásom elkezdésénél motivált, hogy jelentős szakirodalmi bázisa van a témának, mely segítette a megismerés kereteinek kijelölését, valamint az eddigi szakmai ismereteim nagyban megkönnyítették a munka elkészítését. Legfontosabb forrásaim, természetesen, a településen dolgozó és intézményeket működtető szervezetek munkatársai voltak. Jelentősen segítette munkámat az Igazgyöngy Alapítvány vezetője L. Ritók Nóra, aki nagyban hozzájárul a község roma közösségének fejlesztéséhez. Ismereteim elmélyítésében sokat segített a Szekeres Csaba által 2010-ben elkészített Örvény című dokumentumfilm, mely Told község lakóinak életét, küzdelmét mutatja be a szegénység, az éhezés és az „uzsorázás” ellen. Nagy segítséget jelentettek még azok a szakirodalmak, amelyek segítségével megérthettem a roma társadalom lokális szerveződését, és a cigányság jelenlegi életét. [2]

A lokális közösségekre irányuló közösségépítés a normál lakóhelyen élők minél nagyobb részvételét kívánja elérni a siker érdekében. Toldon az értelmezési keretet adja az a tény, hogy a község egy többszörösen hátrányos település, ahol fokozottan szükség van a közösségi összefogásra. Ebben a közösségben sok roma él, ezért az a feltevésem, hogy a közösség életében kiemelt szerepe lehet a jó közösségfejlesztő gyakorlatoknak, amelyek könnyebben elősegíthetik a társadalmi integrációt. Véleményem szerint a fejlesztés szempontjából a középpontban jelentkeznie kell egy olyan jól megtervezett, és kidolgozott elképzelésnek, hogy a település közösséget fejlesztő szakemberek ne csak a hagyományos módon tudják ápolni a közösséget, hanem tevékenységi körük is ki tudjon szélesedni. (pl. a családokat segítő feladatokra, jelenjenek meg a képzések, vállalkozásfejlesztő programok, és a munkaerő-piaci lehetőségek is)

Toldon az Igazgyöngy Alapítvány saját többfunkciós intézményt hozott létre, azzal a céllal, hogy a roma közösség mindennapi életében minél hatékonyabban tudjon részt venni. A tanulmány a rendelkezésre álló keretek között arra keresi a választ, hogy közösségfejlesztés szempontjából ezek az új megvalósított modellek, szolgáltatások, rehabilitációs, kapcsolati kötések mennyire segítik elő a Toldi cigányság jelenlegi integrációját.

2. Közösségépítés, és közösségfejlesztés

Magának a szónak, mint közösségnek igen erős értéktartalma van a mai napig, mert nagyon gyakran használt és népszerű fogalomról van szó, amely sokféle jelentéssel, meghatározással bír. Szinte mindegyik meghatározásban vannak közös elemek, amelyek a fogalom lényegét ragadják meg: együvé tartozás tudata, hasonlóság, kapcsolat, földrajzi közelség, életmódbeli hasonlóságok. [3] Ha a szociológia kiemelkedő alakjaira és a közösségre gondolunk, akkor először Pablo meghatározása erre: a valódi közösség **szoros emberi kapcsolatokra épülő, tudatosság alapú, szándékolt**, **életmód közösséget jelent.** [4]

Ebből a fogalomból is kiderül, hogy mennyire sokrétű a közösség fogalma és milyen széleskörűen használhatjuk.

Vercseg szerint, ahogy a közösségnek, úgy a közösségfejlesztésnek is sokféle meghatározása, értelmezési kerete lehet. Közösséget nem lehet fejleszteni, mert a közösség már maga egy minőségi együttlét, nem emberek puszta csoportja, hanem minőségi többlettel rendelkező, magasabb rendű társulása, amelyik vagy magától kialakul, vagy sem, de fejleszteni nem lehet. [5]

A közösséget a közösségfejlesztés gyakorlatában általában a lokalitás felől is megközelíthetjük, tehát ebben az értelemben olyan közösségeket vehetünk alapul, amiknek az alapját a lokalitás, az azonos lakóhely adja. A fejlesztés szó alatt pedig egy olyan folyamatot figyelhetünk meg, aminek célja az előrébb mozdítás, az előző állapotnál valamivel jobb létrehozása és az erre való folyamatos törekvés. [6] „A közösségfejlesztés, mint szakma átmeneti, szervezett és szakszerű beavatkozást jelent a toldi közösség életében is, annak érdekében, hogy a közösség képes legyen a megújulásra, vagyis saját problémáinak kezelésére, mérséklésére és megoldására. [7] A közösségfejlesztés, mint tevékenység és szakmai professzió a múlt század hetvenes éveiben indult Magyarországon. Elsősorban a közművelődési tevékenységből nőtt ki, annak lett az egyik markáns szakmai orientációja. Olyan nevekhez köthető a teljesség igénye nélkül, mint Beke Pál, Vercseg Ilona, Varga A. Tamás, Péterfi Ferenc, akik az akkori Népművelési Intézet, majd későbbi jogutód intézményeiben dolgoztak, és mind a közművelődés, mind a közösségfejlesztés tekintetében főként francia tapasztalatokra támaszkodtak. A rendszerváltás időszakában ők alapították a Közösségfejlesztők Egyesületét 1989-ben, amely szervezeti kerete és egyben szellemi műhelye is a magyarországi közösségfejlesztők mozgalmának.” [8]

2012-2014-ben a toldi romák lehetőséget kaptak arra, hogy az emberek felmenjenek, illetve bemenjenek a közösségi házba, és elkezdődhessen egy, a közösséget újraépítő munka. Ponyi megállapításai szerint is a roma közösségi házak egyik legfontosabb tevékenysége a kultúraközvetítés lenne, és ezen belül a hagyományőrzés. Másrészt a mai tevékenységükben egyre jelentősebb szerepet kap az a szolgáltatássor is, amely a toldi romák társadalmi integrációját segíti: oktatás, felnőttképzés, informatikai szolgáltatások, jogi tanácsadás, szociális és családügyi feladatok. [9]

A téma kutatója 2013-2014-es kutatásában megfogalmazta azt is, hogy a magyarországi roma közösségi házakról lényegében még ma sem sokat tudhatunk. Nem ismerünk biztos adatokat a számukról, szervezeti felépítésük típusairól, tevékenységükről, finanszírozásukról. Néhány megelőző forrásoktól eltekintve – nem állnak rendelkezésre objektív adatok a fenntartóikról, a

vezetőikről és arról sem, hogy kik milyen számban és milyen összetételben látogatják ma is országosan a programjaikat. Megbízható adatbázisok sem állnak rendelkezésünkre. Igaz, hogy az Interneten időnként napvilágot lát egy-egy hír roma közösségi házak létrejöttéről vagy éppen bezárásáról. [10] Meggyőződése szerint, a közösségi házak rásegítő, kiegészítő tevékenysége – további programok és együttműködés esetén a közoktatási szférával – a toldi romák iskolázottságára is jótékony hatással lehet, és döntő szerepet játszhat a társadalmi integrációjukban.

3. A toldi közösségfejlesztés lehetősége napjainkban

Told település a Berettyóújfalui kistérségben helyezkedik el, melynek településhálózata apró és kisfalvas jellegű. A falut körülvevő 29 településének átlagos lélekszáma nem éri el a 2000 főt. Jogállás szerint 26 község és 3 város, név szerint Berettyóújfalu, Biharkeresztes és Komádi tartozik hozzá. [11]

A térség korösszetételét tekintve a 15-39 éves korosztály száma a legnagyobb, a 60 éves kor feletti réteg aránya pedig alacsony. A fiatalodási index a 2011-es népszámlálási adatok alapján az elöregedő társadalom képét tükrözi. Az állandó és a lakónépesség számának fokozatos csökkenését figyelhetjük meg, melynek legfontosabb oka a jelentős mértékű elvándorlás. Az állandó lakosok száma a legutóbbi népszámlálás adatai alapján (2011) 301 fő volt. A legújabb felmérések szerint 2019-ben a lakosság száma 404 fő (a férfiak létszáma 209, a nők létszáma 195). [12]

A település népességének gazdasági aktivitás szerinti megoszlásában a legnagyobb arányt az eltartottak (általában a gyermekek) és az inaktív keresők (pl. nyugdíjasok) alkotják, ellenben a foglalkoztatottak aránya a legalacsonyabb. A kistérség legtöbb hátrányos helyzetű települése hasonló (a már korábban is jellemzett) gazdaságföldrajzi jellemzőkkel és problémákkal rendelkezik, azonban Toldon rég olyan helyzet alakult ki, amely a roma integráció szempontjából elérte a mélypontot. Minden olyan probléma megjelenik a településen, ami a roma kisebbségi közösségekhez kötődhet: szegregáció, munkanélküliség, bűnözés, rossz szociális és egészségügyi körülmények.

A foglalkoztatási helyzetet megfigyelve a kistérség 29 településéből 27 társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, valamint az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott csoportba sorolhatjuk, mely bizonyítja a kistérség hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetét.

A leírtak bizonyítják, hogy Toldon szükség van egy olyan sajátos módszerre, ami átfogja a társadalmi leszakadás teljes halmazát. Ebben segít az Igazgyöngy Alapítvány, melynek vezetője L. Ritók Nóra. Ma már 17 településen végeznek különböző szociális munkát, és a toldi pilotprogram elemeit próbálják átvinni más helyekre is. A legnagyobb kihívás a szervezet számára, hogy forrásokat találjanak a segítő munkájuk finanszírozására. Támogatók között találjuk a civilszervezeteket, nagyobb cégeket, valamint kisebb állami támogatásokat. Sajnos az utolsó szóra helyezném a hangsúlyt. Miért is? Ha nincs megfelelő támogatás, akkor az eddigi kitartó munka visszarendezné ennek a közösségnek a kezdeti arculatát. Nem elegendő az elméleti tudás, ezért szükség lenne egy valós politikai szándékra is, ami olyan rendszert alakít ki, ami magát a

leszakadást nem csak Toldon, hanem az ehhez hasonló szegregátumokban is meg tudná szüntetni. Igaz az állam megoldásokat próbál találni, mikor is új házakat kapnak azok a romák, akik a lakhatási szegénységből érkeztek. Ez sem lenne Toldon sem megoldás, mert igaz a körülmények jobbak lennének, de a fenntarthatóság szintén nagyobb veszélyeket hozna magával. A kitartó munka jelenleg is működik, ezért is kerestem fel az alapítvány vezetőjét [13], aki egy szakértői interjúban fejtette ki véleményét. Megállapítása szerint, a közösségfejlesztésnek az a célja, hogy valamilyen egységes etikai, elvre rendeződjünk bizonyos kérdéseknek a megítélésében. Ebbe természetesen az élet minden területe beletartozik, és nyílván, amikor a generációs szegénységben élőknél a hierarchizálódás szempontja előkerülnek, akkor ezt konfliktust jelenthet, többek között személyes konfliktusokat. A legtöbb konfliktus legtöbbször abból adódott, hogy valamilyen olyan sérelmet hoztak be, amit ott nagy indulati fokkal nem megfelelő konfliktuskezeléssel próbáltak meg rendezni (pl.) hazugságok pletykák, valótlan dolgok állítása. Amikor elkezdtük ezt a közösségépítő munkát, akkor rendszeres volt egymást nevetségessé tenni, kinevetni. Ezekkel mindig foglalkozni kellett. Lassan már odáig jutottunk, hogy akik bejönnek ezekre a foglalkozásokra, ők már egy olyan kommunikációs tudással rendelkeznek, amivel a konfliktusokat már tudják kezelni (pl.) meghallgatják egymást, nem bántják egymást, türelmesebbek. Ha valaki uzsorázik, vagy a másik nyomorúságából élősködik, azt nagyon óvatosan, tiszteletbe tartva kezeljük. Az a célunk, hogy egységes elvekre rendeződjünk. Ennek (pl.) annak is jelentősége van, mikor adományokat osztunk, az a helyi igazságosság rendszere az nálunk is elfogadható legyen. S ezért fontos, hogy ezekbe őket is bevonjuk, amikor döntéseket hozunk.

A toldi szegregátumban a közösséget úgy tudnám meghatározni, hogy olyan etnikai kisebbségi csoport, ahol az emberek azonos helyen élnek, akiket a lehetőségek és tudások ott tartanak, de mindig kiutat keresnek a megélhetéshez, és a másnaphoz. Ez az út igaz konfliktusokat, és az agresszió minden formáját magával hozza, mind a felnőtteknél, de nem utolsó sorban a gyermekek körében is. Vannak családok, akik ezt adják tovább a szocializáció során, és ilyenkor felmerülhet bennünk az a kérdés, hogy ezekből a gyermekekből hogyan is lesz egy normákat betartó felnőtt. Logikusnak tűnik, hogy külső segítségre van szükségük ezeknek a romáknak, bármilyen probléma lép fel a közösségükön belül. Közösségfejlesztésnél kialakulnak bizonyos konfliktusok, azért mert legtöbbször olyan sérelmeket hoznak be a közösségbe, amivel másokat bántanak, gúnyolnak, hazugságokkal vádolnak. Ha valaki uzsorázik, vagy a másik nyomorúságából élősködik, azt nagyon óvatosan, tiszteletbe tartva kezelik. Az a célja az alapítványnak, hogy egységes elvekre rendeződjenek. Mikor adományokat osztanak, akkor működik a helyi igazságosság rendszere. Az egyházra sajnos nem számíthat senki, mert itt elég sajátos az egyház. Ahol a közösségfejlesztés és a pilot program működik Toldon, ott az egyház nincs is jelen. Nincs lelkész a faluban már 30 éve. Ez egy református környék, és a Biharkeresztesi Református Egyház tartja fenn Biharkeresztesen azt a szegregáló iskolát, amely nem vesz föl hátrányos, vagy SNI-s, illetve roma gyerekeket. A toldi gyerekek közül senki nincs az egyházi iskolában, ez egy elég ambivalens viszony. Részben adományokból, pénzbeli támogatásokból tartják fenn magukat, viszont az egy nagyon beszédes adat, hogy a költségvetésük 65-%-át civil, és céges támogatók adják, de ide sorolhatjuk az adó 1% felajánlást is. Az alapítvány célja a képessé tevés, ha hosszú távon közösen gondolkodunk, akkor az a cél, hogy felszámolják a problémákat, és a végén a közösség az alapítvány nélkül is képes legyen megszervezni a saját életét. Most ott tartanak, hogy az élmények adásában tudnak segíteni, ami ugye nagyon meghatározó a közösségi létben, hogy pozitív élményeket tudjanak átadni. A fiatal anyukák klubjában tudnak olyan kulcspozíciókat keresni, hogy a kirándulásokat is már önállóan tudják az anyukák megszervezni. Ilyenkor az alapítvány is ott van a háttérben, de ők

végzik a szervezeti feladatokat. Folyamatosan dolgoznak azon, hogy kulcsembereket találjanak, és azokat pozícióba hozzák, és biztassák őket, hogy szervezői és meghatározó alakjai a közösségnek. Helyi kezdeményezések igaz vannak, de a folytonos felügyelet szükséges az Igazgyöngy részéről. A legnehezebb a fekete zóna felszámolása, ezt a hierarchikus rendszert nem is tudják felszámolni, ezért az intézmény ezt teljesen elengedte. Kulturális szempontból semmilyen pozitív eredmény nem várható, mert a közösségi ház sem tudja megfelelően ellátni a feladatát, és az állam sem tudja kivenni a saját támogató szerepét. [14]

4. Összegzés

Toldon a teljes leszakadó társadalmi csoportra irányuló felzárkóztatási programokat az állami intézmények nem tudják kezelni, így a helyi finanszírozást az Igazgyöngy Alapítványnak önállóan kell megoldania. Szerencsére vannak cégek, civil szervezetek, vállalkozók, akik bizonyos felajánlásokkal tudják támogatni az alapítvány munkáját. Megállapíthatjuk, hogy a rendszer a toldi romákat több generáción keresztül magában hagyta. Sajátos helyzetben van a református egyház, hiszen az egyháznak nincs támogató szerepe sem az Igazgyöngy munkájában, sem a társadalmi leszakadás kezelésében. Az Igazgyöngy Alapítvány legfontosabb feladata a közösségfejlesztő gyakorlatokkal a képessé tevés, továbbá az hogy a roma közösség önállóan meg tudja szervezni az önálló életvitelt. Folyamatosan dolgoznak azon, hogy kulcsembereket találjanak a helyi közösségben a megvalósítható feladatokhoz, és ezzel úgy érezzék a roma lakosok, hogy meghatározó alakjai a közösségnek. Közösségfejlesztés szempontjából még messzire kell előre nézniük az alapítvány dolgozóinak, de megpróbálnak úgy segíteni, hogy az valamilyen aktivitást indítson el a szegregátumban. A toldi lokális fekete zóna még igaz hátráltatja az Igazgyöngy céljait, de ezt a hierarchiát is próbálja megtörni. Ez igaz veszélyekkel jár, mert az ő üzleti tevékenységüket ez sérti. A közösségi ház sem tudja ellátni a feladatát, mert nincsenek olyan programok, amelyek bevonzanák az embereket. Nekem is meggyőződésem, hogy az élhető településeknek az élhető közösség az alapja.

Felhasznált irodalom

- KEMÉNY István – JANKY Béla – LENGYEL Gabriella (2004): A magyarországi cigányság 1971-2003. Budapest, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet.
- KEMÉNY István – JANKY Béla – LENGYEL Gabriella (2004): A magyarországi cigányság 1971-2003. Budapest, Gondolat - MTA Etnika-nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Elérhető: http://www.kallaierno.hu/data/files/magyarorszagi_ciganysag_1971_2003_A+MalB.pdf., letöltés dátuma: 2022.02.10.)
- KOVÁCS Henrietta (2017): A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. In: Kulturális Szemle, 7. szám. Elérhető: https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, letöltés dátuma: 2022.01.28.

- PONYI László (2013-2014): Roma közösségi házak Magyarországon.
- PONYI László (2017): Roma közösségi házak kialakulása, előzményei – nemzetközi és hazai tapasztalatok.
- PONYI László (2017): Roma közösségi házak kialakulása, előzményei – nemzetközi és hazai tapasztalatok. In: Kulturális Szemle, 8. szám. Elérhető: https://www.kulturalisszemle.hu/8-szam/nemzetkozi-kitekintes/ponyi-laszlo-roma-kozossegi-hazak-kialakulasa-elozmenyei-nemzetkozi-es-hazai-tapasztalatok, letöltés dátuma: 2022.01.06.
- VÁGVÖLGYI Gusztáv (2021): A valódi közösség meghatározása. In: https://kozossegivallalkozas.hu/. Elérhető: https://kozossegivallalkozas.hu/a-valodi-kozosseg-meghatarozasa/, letöltés dátuma: 2022. 01.17.
- VARGA Tamás – VERCSEG Ilona (1998): Közösségfejlesztés. Budapest, Magyar Művelődési Intézet.

[1] A tudományos kutatást a Nemzeti Művelődési Intézet támogatta, a Közművelődési Tudományos Kutató Program keretében (Közművelődés és közösségépítés témakörben).

[2] http://www.kallaierno.hu/data/files/magyarorszagi_ciganysag_1971_2003_A+MalB.pdf.; (letöltés ideje: 2022.02.10.)

https://www.kulturalisszemle.hu/8-szam/nemzetkozi-kitekintes/ponyi-laszlo-roma-kozossegi-hazak-kialakulasa-elozmenyei-nemzetkozi-es-hazai-tapasztalatok (letöltés ideje: 2022.01.06.)

[3] https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek (letöltés ideje: 2022.01.28.)

[4] https://kozossegivallalkozas.hu/a-valodi-kozosseg-meghatarozasa/ (letöltés ideje: 2022. 01.17.)

[5] https://www.kodolanyi.hu/konyvtar/images/tartalom/File/Kozossegszervezes/kozossegfejlesztes.pdf) (letöltés ideje: 2022.02.12.)

[6] https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek (letöltés ideje: 2022.01.28.)

[7] https://www.kodolanyi.hu/konyvtar/images/tartalom/File/Kozossegszervezes/kozossegfejlesztes.pdf (letöltés ideje: 2022.02.12.)

[8] Ponyi (2017.): 2.

[9] Ponyi (2013-2014.): 1.

[10] Ponyi (2013-2014.): 2.

[11] Forrás: TEIR adatai alapján (letöltés ideje: 2022.02.05.)

[12] nyilvantarto.hu>kozerdeku_lakossag_2019 XLS (letöltés ideje: 2022.02.08.)

[13] L. Ritók Nóra (Berettyóújfalu, 1960. június 20.–) pedagógus, az Igazgyöngy Alapítvány alapítója és szakmai vezetője, valamint az Igazgyöngy Alapfokú Művészet Iskola igazgatója. A gyerekszegénység, mélyszegénység ellen küzd, az esélyteremtésért és integrációért dolgozik.

Aktív művész, folyamatosan publikál és tanít.

Forrás: L. Ritók Nóra (2022. 02.21.): Saját interjú. Nyíregyháza.

[14] Az interjú: Forrás: L. Ritók Nóra (2022. 02.21.): Saját interjú. Nyíregyháza.